

A TERMÉSZETTUDOMÁNYI MŰVELTSÉG JELENTŐ-
SÉGE HAZÁNK KULTURÁJÁNAK FEJLESZTÉSÉBEN.

III.

BESZÉD,

MELYLYEL

A BUDAPESTI KIR. MAGYAR TUD.-EGYETEMEN

AZ 1910—1911. ISKOLAI ÉVET

1910. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 18-IKÁN

MEGNYITOTTA

Dr. TANGL FERENCZ

ORVOSDOKTOR, AZ ÁLTALÁNOS KÓR- ÉS GYÓGYTAN NYILVÁNOS RENDES TANÁRA, AZ
ÉLET- ÉS KÓRVEGYTAN MEGBÍZOTT TANÁRA, AZ ÁLTALÁNOS KÓR- ÉS GYÓGYTANI
INTÉZET IGAZGATÓJA, A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA RENDES TAGJA STB.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

BESSEY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Egyetemi Polgárok!

Kedves egyetemi Ifjúság!

Hagyományos szokáshoz híven nekem, mint a rector adó kar ezidőszerinti dékánjának, jutott a megtisztelő feladat, hogy Önöket, kedves fiatal barátaim, e tanév kezdetén néhány buzdító szóval üdvözljem. Örömmel teljesítem e kötelességet és szívem egész melegével köszöntöm a régi és az új egyetemi polgárokat. Teszem ezt annál nagyobb örömmel, mert azt a ritka alkalmat adja nekem, hogy egyetemi ifjúságunk összességéhez szólhatok.

Commilitones! Bajtársakként üdvözlöm Önöket, mert mikor az egyetem polgáraivá lesznek, hazánk kulturájának bajnokaivá avattatnak, akikkel mi tanárok karöltve fáradsunk hazai kulturánk fejlesztésén s így hazánk jövőjének biztosításán, abban a mindig éber tudatban, hogy csak annak a népnek, annak a nemzetnek boldogulása és léte van biztosítva, melynek kulturája fejlődik s így megmaradhat azon feltartóztatlan áramlatban, mely az emberiséget a tökéletesezés útján előre viszi.

Az egyetem, ez „az igaz, jó és szép eszméinek cultusa számára felállított szent csarnok“, mint azt egyik volt rectorunk, KORÁNYI FRIGYES, székfoglalójában

nevezte, van hivatva Önöket felruházni mindazon tudással, szellemi és erkölcsi képességekkel, szóval azzal az igazi tudományos műveltséggel, amely nélkül nincs kultúra, még kevésbé kulturafejlesztés.

„Ex scholis omnis nostra salus“, a benézések e régi mottója az egyetemre is illik. Az egyetem az Önök tudományos művelődését csak azon alapon építheti fel, amelyet a középiskolai éveikben szerzett, illetőleg fejlesztett ismeretek, eszmék, szellemi képességek és ethikai fogalmak vetnek meg. Hiszen ezek jelölik ki az élet-pálya megválasztásánál is a kenyérkeresés útját, az elméjüknek és jellemüknek leginkább megfelelőnek ígérkező tudományszakot, amelyben kiképeztetésüket az egyetemről várják. Ezek azok, amelyek az egyikben az úgynevezett „szellemi tudományok“, a másikban a természettudományok valamelyike iránt előszeretettel és hajlamot ébresztenek. Ezekben kell egyúttal annak a magyarázatát is keresnünk, hogy Önök legnagyobb része a szellemi tudományok felé fordul. Nem is lehet ezen csodálkoznunk, ha középiskoláink egyik legnagyobb hiányára, a természettudományok elégtelen és sok helyütt hibás oktatására gondolunk, mely nemcsak hogy elégtelen ismeretekhez vezet, hanem, ami még sokkal sajnálatosabb, nem fejleszti a helyes természettudományi gondolkodást s még kevésbé a természetismerés nagy jelentőségének tudatát. Hogyan keltsen akkor szeretetet és hajlamot ez iránt! Pedig már COMENIUS, az újabb paedagogia megalapítója, kérdezte: „Miért ne olvassunk a természet élő könyvéből inkább, mint idegen könyvekből?“ Mi, orvostanárok érezzük talán leginkább a középiskolai képzettségnek ezt a hiányát. Ez a tapasztalat indított engem is arra, hogy ma ezen díszes helyről legalább főbb vonásokban tájé-

koztassam Önöket, s elsősorban azokat Önök közül, akik szellemi tudománynak szentelik magukat, *a természettudományok kulturái jelentőségéről s a természettudományi műveltség fontosságáról hazánk kulturájának fejlesztésében.* Talán így sikerülnöm fog azt a, hogy úgy mondjam, alacsonyabb fogalmat a természettudományok lényegéről és értékéről, mely nálunk még művelt körökben is el van terjedve, a valóságnak megfelelően megjavítanom. Ezt annál szükségesebbnek tartom, mivel a természettudományok értékének félreismérése nemcsak középiskolai oktatásunk szervezetének, hanem egész hazai kulturánk irányának következménye.

Egyetemünknek, de az egész magyar kulturának egyik nemrég elhalt dísze és büszkesége, THAN KÁROLY írja „Culturánk és a természetbúvárokodás“ című, nevezetes kulturtörténelmi tanulmányában:

„Műveltségünk bizonyos tekintetben kétségtelenül kissé egyoldalú. Tudományos irányban könnyen érthető okokból túltengő a jogi képeztetésre való törekvés. A napi, gyakran igen is meddő politika népünk értelmi tevékenységét túlságos mértékben veszi igénybe; az exact képzettség aránylag háttérbe van szorítva“, így csak természetes, hogy „hazai társadalmunk művelődésének eddigi iránya következtében nagyon hajlandó a cultura kérdéseiben a szépirodalomnak, a művészeteknek és legföljebb az ú. n. szellemi tudományoknak túlnyomó jelentőséget tulajdonítani. Ellenben az exact tudományok jelentőségét e téren főképen annyiban méltányolja, amennyiben azok eredményei hasznos alkalmazásra vezetnek. Ezeket, mint a kényelmet és a jólétet előmozdítókat, a szellemi tudományok hasznos eszközeinek tekinti ugyan, de azoknak határozottan másodrangú,

hogy úgy mondjam: alárendeltebb szerepet szeret tulajdonítani“.*

De nemcsak minálunk találjuk e felfogást, megvan az a művelt nyugat egyes társadalmi köreiben is, különösen maguknál a szellemi tudományok képviselőinél, akik közül még ma is sokan ezen tudományokat, szemben a természettudományokkal, egyenesen kulturtudományoknak nevezik. A két tudománykört ilyen ellentétbe csak az helyezheti, ki nemcsak a természettudományok, de az emberi kultúra lényegét is teljesen félreismeri, s aki nem látja azt a szoros kapcsolatot, mely az emberi tudásnak e két körét egymáshoz fűzi. Minden tudomány kulturtudomány és — mint a XIX. század története mutatja — ép a természettudományokat kell elsősorban ezeknek tekintenünk, mert bennük van a kultúra fejlődésének életcsírája, sőt, mint azt THAN KÁROLY joggal hangoztatja, a természettudományok megtermékenyítő befolyásának tulajdonítandó a szellemi tudományoknak újabb fellendülése is.

S ha valaki hazánknak ez igazán nagy fiát a természettudós elfogultságával vádolná, aki a lelkesedés nagyítóüvegén nézi tudományának jelentőségét, úgy ugyancsak hazánk nagyjai közül oly államférfiú szavaival erősíthetem ezen állítások igazát, aki bár nem volt természettudós, éles szemével mégis felismerte a természettudományok nagy jelentőségét, melyet ő akkor látott legfényesebben, midőn „a XIX. század uralkodó eszméinek befolyását az álladalomra“ tanulmányozva, ezen tudományok rohamos fejlődését összehasonlította az államtudományok haladásával. „Az összes történetben — így szól báró EÖTVÖS JÓZSEF — nem találunk idő-

* THAN KÁROLY: Culturánk és a természetbúvárokodás. Budapesti Szemle, 1907 márcziusi füzet. Különlenyomat, 6. lap.

szakot, melyben a tudomány az államra nagyobb befolyást gyakorolt volna, mint jelenleg... Azon időközben, melyet számos kitűnő férfiú e kérdés megfejtésére szánt, mint lehessen legcélszerűbben szervezni az államot? mások a természettudományokra vetették magukat; de mily különbséget tapasztalunk, ha nyomozzuk e munkásság eredményeit e két mezőn! Nincs év, melyben a természettudományok terén új, nagybecsű fölfedezések ne tétetnének. Ellenállhatlan hódító gyanánt halad előre az emberi ész és szolgálatába szegődnek az anyagi világnak legtitkosabb erői. Az államtudományok terén éppen az ellenkezőjét tapasztalják.“ (I. köt. 14. l.)

Ezt mondotta báró EÖTVÖS JÓZSEF a XIX. századról, pedig „bármily fényes is volt a természettudományok fejlődése a mult században, mégis a világtörténelem természettudományi korszakának csak kezdetén vagyunk“.*

S valóban, nem nehéz megérteni a természettudományok varázshatását, mely már magában is az emberi szellem fejlődőképességének legbiztosabb záloga! Gondoljuk csak meg, mi a kultúra és művelődés? Nem mondhatnám ezt meg szebben és jobban, mint TÖRÖK AURÉL nagyszabású rectori székfoglalójában, azért is az ő szavaival fejezem ki, hogy „minden művelődés végcélja az emberi lénynek, mint sociális s így erkölcsi lénynek nemesítésében, az állatiasságból minél inkább való kivetkőztetésében áll...“ „Borzasztó átok lenne — folytatja ő — az olyan úgynevezett művelődés, mely az ismeretek körének gyarapítását pusztán csak a saját hasznunk végett célozná — az ismereteknek embertársaink, felebarátaink, valamint magának az egész emberi-

* OSTWALD: Die Forderung des Tages, 1910. 202. l. Perspektiven der modernen Naturwissenschaft.

ségnek javára való irányítása nélkül.“* Ha tovább azt kérdezzük, hogy mi tehát a mértéke a kulturának, úgy OSTWALD-dal kimerítően azzal felelhetünk, a tökéletesség azon foka, amelyen az ember az élő és nem élő természet, szóval az ember és környezete szolgáltatja nyers erőket vagy helyesebben mondva, energiákat az embertársai javára értékesíteni képes. Ezt pedig csak az teheti, aki ismeri mindazon feltételeket, amelyek mellett környezetében a különböző események, változások lefolynak, és ezen ismeretei alapján képes ezeket úgy irányítani, hogy az emberiségre értékesekké legyenek. Így a kultura tudás, és elsősorban a legtágasabb értelemben vett, az embert is felölelő *természettudás*. Tudás, és nem ismeretek és eszmék összegyűjtött halma! Mert az igazi tudás — savoir c'est prévoir — a képesség, megtett észleletek és tapasztalatok, tehát szerzett ismeretek alapján előrelátni azokat az eseményeket, melyeknek az adott feltételek mellett be kell következniök; és kulturai jelentősége e tudásnak akkor van, ha valami módon, közvetve vagy közvetlenül, az emberiség javára értékesítetik. Azon szétválaszthatlan viszonynál fogva, mely a természet összes tárgyai között és így az ember és környezete (milieu-je) között is fennáll és mely viszony nemcsak az életfeltételeket szabja meg, hanem az összes életjelenségeket, — az ember legmagasabb szellemi működéseit is — e viszonynak, vagyis a természetnek bennünk és kívülnk nyilvánuló törvényszerűségeinek ismerete nélküli tudás csak tökéletlen lehet — és az olyan tudás, mely e törvényekbe ütköző változásokat akar előre látni, más szóval következtetéseket levonni, csak tévedésekhez és csalódásokhoz, babonához és előítéletekhez vezethet.

* TÖRÖK AURÉL: Rectori Székfoglaló. 1907. 302. l.

Ilyen tudás kulturát, magasabb művelődést nem fejleszthet. Ezt csak az említett igaz tudás teheti, mely az egyén és a társadalom életfeltételeinek igaz ismeretéhez vezet, amely nélkül nem teremthetjük meg a kultura létfeltételeit.

Aki erről nincs meggyőződve, az nézze a nagy nyugati nemzetek, Németország, Anglia, Franciaország és Északamerika kulturájának rohamos fellendülését, és csakhamar meg fogja találni azt a szoros kapcsolatot, mely e között és gazdasági jólétük, mezőgazdaságuk, iparuk és kereskedelmük nagymérvű fejlődése között fennáll. Ezt pedig a természeti törvények helyes és mindinkább tökéletesedő ismeretére épített alkotások és berendezések létesítése és értékesítése teremtette meg, amit viszont közvetve vagy közvetlenül a *természettudományi tudás tökéletesedése tett lehetővé.*

Az elektrotechnika, melynek óriási s minket mind nagyobb csodálatba ejtő vívmányai megmérhetlen kulturális hasznot hoznak nap-nap után az emberiségnek, azokkal a nagy előnyökkel, melyeket az életviszonyok czélszerűbb és egészségesebb átalakításával, időnk, testi és szellemi erőink kihasználásának tökéletesítésével és művészeti élvezeteink fokozásával nyújtanak, ez soha sem fejlődhetett volna ily tökélyre, s a legügyesebb elektrotechnikus sem építhetné csodálatos alkotmányait, ha GALVANI, VOLTA, DAVY, FARADAY, AMPÈRE, HERZ és sok más, itt fel nem sorolható tudós fáradságos kutatásaival nem derítették volna ki azokat a törvényszerűségeket, amelyek szerint az elektromos jelenségek lefolynak.

Mai mezőgazdasági kulturánk, mely a nyers termelés fokozásában a XIX. század elejéhez képest, valóban csodákat mível, DARWIN, LIEBIG, VOIT és PETTEN-

KOFER, hogy csak a legkiválóbbakat említsem, kutatásainak köszöni virágzását. Ezeknek tudományos biológiai vizsgálatai új természeti törvények felfedezésével, sok tévedéstől és hibás felfogástól szabadították meg a gazdát, s ezek mutatták meg azokat a feltételeket, amelyek mellett tenyésztéssel növényeket és állatokat úgy lehet átalakítani, hogy az emberre nézve a legelőnyösebb tulajdonságok minél fokozottabb mértékben legyenek meg bennük.

S mennyi nyomortól óvják meg az emberiséget a mai közegészségi intézmények, hány értékes emberi életet mentenek meg a mai orvosi eljárások, ami nemcsak az emberiség érzetének kielégítésével fel-emelő tudatot kelt lelkünkben, hanem megbecsülhetlen nemzetgazdasági nyereséget is jelent, mely kulturánk tőkáját a legértékesebb energiával, az ember szellemi energiájával gyarapítja. Ennek a nyereségnek igazi értékét csak úgy tudjuk igazán megbecsülni, ha arra a milliónyi emberáldozatra gondolunk, melyet az elmúlt századokban a pusztító járványok és fertőző betegségek okoztak s melyek végzetes erejét egy PASTEUR, KOCH RÓBERT, BEHRING és EHRLICH fáradságos, egy egész életet kitöltő tudós kutatásai törték meg, mert ezek vetették meg az ellenük sikeresen védő és gyógyító eljárásoknak alapját.

E néhány példa, melyet még egy hosszú sorral szaporíthatnánk, azt hiszem, elegendő a bizonyításra. A nagy kulturnemzeteknél különben már a nép széles rétegében, a köztudatban is él az a meggyőződés, hogy a kultúra, a haladás bölcsője, a tudós laboratóriuma, ami legmeggyőzőbben abban a köztisztelőben nyilvánul, mely a tudomány és a tudós iránt a társadalom minden rétegében nyilvánul s még inkább

azon áldozatkészségben, mellyel a természettudósok munkásságát előmozdítják. Hisz ép a tudományok tisztelete a magas kultúra bizonyítéka! Mily lélekemelő példáját látjuk ennek Angliában, hol a nemzeti dicsőség templomában, a Westminsterabbey-ben koronás királyok, nagy államférfiak, hadvezérek, egyházfejedelmek mellé temetik hazájuk nagy művészeit és tudósait, és hány sírfelirat hirdeti ott természettudományi tettek felsorolásával e tudományok dicsőségét, és egyúttal mutatja az elismerés azt a magas polczát, amelyre ott e tudományokat helyezik. Nem-e megható és lelkesítő, hogy csak egyet említsek, ha JAMES WATT, a glasgowi egyetem volt mechanikusának, a gőzgép feltalálójának, illetőleg javítójának,* aki szintén itt nyugszik, sírkövén e szavakat olvassuk:

NEM EGY NÉVNEK MEGŐRÖKÍTÉSÉRE
 MELY ADDIG FOG ÉLNI, MÍG A BÉKE MŰVEI VIRÁGZANAK,
 HANEM, HOGY MEGMUTASSÁK
 MÍLY TISZTELETTEL ADÓZIK AZ EMBERISÉG
 AZOKNAK, KIK HÁLÁRA KÖTELEZTÉK,
 EMELTÉK A KIRÁLY, SZOLGÁI, SZÁMOS NEMES
 ÉS A KIRÁLYSÁG POLGÁRAI
 JAMES WATTNAK EZEN EMLÉKET.
 EZEN FÉRFIÚ LÁNGESZÉNEK SIKERÜLT KÍSÉRLETEI ALAPJÁN
 A GŐZGÉPET JAVÍTANI,
 EMELTE VELE HAZÁJA GAZDAGSÁGÁT
 GYARAPÍTOTTA AZ EMBEREK HATALMÁT
 S ÍGY MAGAS RANGRA EMELKEDETT
 A TUDOMÁNY NAGY FEJLESZTŐI KÖZÖTT
 AKIK AZ EMBERISÉG IGAZI JÓTEVŐI.**

* A gőzgépet tulajdonképen nem Watt találta fel, hanem Papin és Newcomen. Watt csak az utóbbi gőzgépét igen lényegesen módosította.

** DANNEMANN: Geschichte der Naturwissenschaften. 1903. II. köt. 270. lap.

Meg kell azonban még mutatnom, hogy a természettudományoknak nemcsak, hogy úgy mondjam, a gyakorlati kulturában van meg a jelentőségük, hanem hogy az emberi ész legmagasabb képességeinek, nevezhetjük az ember belső vagy szellemi kulturájának, fejlesztésében is egyenértékűek magukkal a szellemi tudományokkal.

Minden tudománynak célja: igazságok kiderítése, amit mindegyik a sajátos módszerei szerint végzett kutatásokkal igyekszik elérni. Már PTOLEMAIOS mondomta, hogy *csak az szolgálhatja igazán a tudományt, akinek szelleme szabad*. Bármilyen tudományos kutatásnak, hogy igazi tudáshoz vezessen, legszükségesebb követelménye a tárgyilagos gondolkodás és tapasztalatra épített, elfogulatlan megfigyelőképesség. Ez az alapja a tudományos gondolkodásnak, melynek fejlesztése a legfontosabb feladat a tudományos műveltség fejlesztésénél. Ha kétségtelenül minden tudomány fejlesztheti a tárgyilagos gondolkodást és az elfogulatlan megfigyelőképességet, úgy mégis a természettudományok a legalkalmasabbak erre, különösen azok a kísérletező ágai, melyeket, mint a physika és chemia exaktoknak is neveznek. „E tudományágak, mondja THAN KÁROLY, legegyszerűbben és legbiztosabban szoktathatják az embert reális észjárásra, ennél fogva a szigorú és egyszersmind tárgyilagos gondolkodásra. A tárgyilagos igazság kiderítésében módszereik felsőbbisége abban van, hogy az értelem következtetéseit a kísérleti bizonyítás tárgyilagos tényeivel a legtöbb esetben mennyiségileg, tehát szigorúan ellenőrizhetik. E tudományszakokban ennél fogva aránylag leginkább vagyunk megóva a csalódásoktól Miután a természettudományi bűvárkodás a szigorú gondolkodást legsikere-

sebben fejleszti, benső, hogy úgy mondjam közvetlen kapcsolat van a tudományos búvárkodás ezen neme és valamely nép modern culturájának fejlődése között.

Legendő a középkor és újkor történetében lapozni, hogy megtudjuk, mennyire békóba voltak verve a tudományok s így a kultura fejlődése, míg az auctoritás és tudományos dogma bilincseibe voltak verve a természettudományok, míg ARISTOTELES téves physikai és biológiai eszméi, mint megdönthetlen igazságok uralták az elméket, s feléledtek mind a tudományok mikor a XVI. században a modern kísérleti természet-tudományok igazi megalapítója, GALILEI megteremtette a kísérletes kutatást s ezen új úton a kutató elmének visszaadta a tárgyilagos gondolkodás erejét. Megtört az „*αὐτὸς ἔφα*“ a „*iurari in verba magistri*“ bénító ereje, megváltozott a tudományok szelleme és az igazságok kutatásának az útja s módja, mely nemcsak a természettudományokat fejlesztette, hanem meghódította a többi tudományt is. Ezzel lett elhintve annak a varáznövénynek a csírája is, mely ugyan csak évszázadok mulva fejlődött ki, de amelyben a mai kulturánk életereje van rejtve — a tanszabadságnak!

Ma már a szellemi tudományok is elismerik a természettudományi módszerek döntő előnyeit, amit mi sem bizonyít inkább, mint az, hogy kutatásaiknál maguk is használják. Milyen módszerekkel kutat a mai pszichologia? Kísérletekkel igyekszik biztosítani haladását és laboratóriumra van szüksége, melynek, mint OSTWALD is megjegyzi, berendezése nagyon hasonló élettani vagy physikai intézet berendezéséhez. Természettudományi módszereket használ már az összehasonlító nyelvészet is. S ép egyik legkiválóbb nyelvészünk

HEINRICH GUSZTÁV volt az, aki rectori székfoglalójában maga emelte ki, hogy „A természettudományok [paedagogiáját átvették már egyes humán szakok is, főleg a philologusok és historikusok, kiknek semináriumában ép oly élénk nevelő és ösztönző munkásság folyik, mint a természettudományi intézetekben.“*

Sokkal nagyobb jelentőségű azonban, hogy a természettudományokban fejlődött bölcséleti eszmék magukat a szellemi tudományokat is új fejlődésnek indították. Köztudomású történelmi tény, hogy COPERNIKUS, GALILEI és KEPLER kutatásai döntötték meg az évszázados téves geocentrikus világnézetet, ami valóságos forradalmat idézett elő az akkori eszmék világában, melyeket azután NEWTON halhatatlan alkotásai fejlesztettek tovább. A XIX. században pedig az energia megmaradásának MAYER RÓBERT, JOULE és HELMHOLTZ felfedezte törvénye és a CARNOT-CLAUSIUS-féle törvény az energia átalakulásáról ép úgy új philosophiai eszmék magvát hintették el. Igen, a természettudományok teremtettek új életet és új fejlődést a tudományok tudományában, a philosophiában is, mert bizonyára nem véletlen, hogy Németország kulturájának fellendülése a XIX. században a természettudományok feléledésével s az akkor dívó bénító philosophiának összeomlásával esik össze. Ezt a philosophusok közül nem kisebb tekintély, mint STUMPF KÁROLY,** a híres berlini psychologus is elismerte, aki rectori beszédében 1907-ben a philosophia újjászületéséről, a XIX. században, melyet ő LOTZE-ra és FECHNER-re vezet vissza, maga mondja: „Azokat az erőket, melyekkel LOTZE, az orvos, és FECHNER, a physikus, újat és életképest teremtettek, szakszerű természettudományi

* HEINRICH, Rectori székfoglaló beszéd. 1903 127. l.

** STUMPF: Die Wiedergeburt der Philosophie, Rektoratsrede.

képzettségükből meritették. Mindketten ismereteiket döntő eredménnyel a természettudományokhoz legközelebb fekvő téren, a KANT és HEGEL óta elhanyagolt pszichológiában értékesítették... Innen, tehát természettudományi szellemben űzött pszichológiából jött új élet a filozófiába.“

A természettudományok éltető lehelete a jogi tudományokra is kifejtette átalakító hatását: egyes jogi fogalmak módosultak, a jogbölcséletnek nem egy tétele változott meg, új tételei keletkeztek és a joggyakorlat egy nagy ágazatának, a büntető igazságszolgáltatásnak egész szelleme alakult át az anthropologiai kutatásoknak hatása alatt.

S kell-e még arra az óriási hatásra hivatkoznom, melyet DARWIN kutatásai és tanai a fejlődés fogalmának megállapításával és érvényesítésével nemcsak a természettudományokban, azok bölcséletében, hanem világnézetek kifejlődésére és egész társadalmunk alakulására gyakoroltak?

Nem akarom a példák felsorolását folytatni. A mondottak meggyőzhették Önöket arról, hogy a természettudományok a legmagasabb kultúra fejlesztésében is egyenrangú testvérei a szellemi tudományoknak, amelyek haladásához elengedhetlen gyakorlati kultúra emelése csakis a természettudományok műve lehet.

Mielőtt még azonban mindebből azt a következtetést vonnám le, hogy ezek szerint hazánk boldogulása s kulturájának hathatós fejlesztése érdekében a természettudományi műveltség minél alaposabb fejlesztése és minél intenzívebb terjesztése a legfontosabb feladataink közé tartozik, szükségesnek tartom azokat az aggályokat, legalább a legsúlyosabbakat, eloszlatni,

amelyeket a természettudományok előtérbe helyezett kultusza ellen itt-ott hangoztattak. Ezeket az aggódókat nem nehéz megnyugtatnom.

Veszélyeztetve látták vele némelyek a helyes erkölcsi érzés kifejlődését, ami csak az ethikai fogalmak elköresodásához, az egyéni és társadalmi erkölcsöknek romlásához vezethetne. Ily aggályt valóban csak az érezhet, aki a természetbúvárkodás szellemét, a természettudományok lényegét nem ismeri. Ily romláshoz semmiféle *igazi* tudományos műveltség nem vezethet! Hiszen „az igaz a jóval és széppel a legbensőbb kapcsolatban van“, s így „világos, hogy a tárgyilagos gondolkodás az ethikai és esztetikai érzéket a legelőnyösebben befolyásolja, azt fejleszti és élénkíti“. (THAN KÁROLY.)

Megronthatja-e még a legérzékenyebb ethikai eszméket és fogalmakat is oly tudás, amelynek gyarapítása olyan érzelmeket és gondolatokat kelt, aminőket egy természettudós, egyetemünk egyik büszkesége, FRÖHLICH IZIDOR,* oly gyönyörűen ír le dékáni megnyitó-beszédében:

„És biztosíthatom Önöket aziránt, hogy valamely új igazságnak vagy tapasztalatnak feltalálása s megállapítása vagy már ismert igazság czélszerűbb formába való öntése vagy új, sikeres s hasznos gyakorlati alkalmazása, vagy valamely ismeretkörnek jobb rendszerbe való hozása az azt cselekvőben, minden fáradtsága daczára, egy kimondhatatlan magasztos megelégedettségnek s élvezetnek sajátságos érzetét kelti, mely kiemeli őt mindennapi gondolatköréből és hatalmas lüktetéssel félreismerhetetlenül érezteti vele, hogy benne lakozik az örök igazság formáló és teremtő nagy

* FRÖHLICH IZIDOR tanévnyitó-beszéde, 1899. 115. l.

szellemének mozgató kis paránya, mely önkéntelenül, de annál ellenállhatatlanabbul törekszik megnyilatkozásra.“

S mit mond OSTWALD,* a természettudományi kultúra legharcziasabb szószólója? „S mikor fog egy egészségesen gondolkodó és érző ember tudományt lelkesedéssel űzni? Ha annak sociális értékét érzi és felfogja. Ha látja, hogy vele az emberiség terheit könnyítheti s örömeit fokozza és nemesíti“. Ez valóban oly magas ethikai felfogás, mely csak a legnemesebb altruismust, társadalmi rendünk e legbiztosabb alapját fejlesztheti és erősítheti.

Nem kevésbé alaptalan a másik aggodalom, hogy a természettudományi gondolkodás fejlesztése a hazafias érzés kifejlődését károsan befolyásolja. Aki ezt állítja, az nemcsak a természettudományok, hanem a hazaszeretet lényegét is félreismeri. Nincs az a tudomány, mely ezt az érzést az ember lelkében gyengíthetné, vagy pláne abból kiirthatná! Jobban és világosabban nem is derülhet ez ki, mint a hazaszeretetnek abból a valódi ihlettséggel adott jellemzéséből, melyet ugyancsak egyik legkiválóbb természettudósunk adott:

„Hiszen ez az érzés — mondta LENHOSSÉK MIHÁLY dékáni megnyitó-beszédében — természetes tulajdonsága a rendes alkotású léleknek. Az az érzés, amely mint önfenntartási ösztön, mint jó értelemben vett önszeretet, az emberi lélek első alapvonása, amely az *én* fogalmának tágításával, a szülői, testvéri, gyermeki szeretet ösztönszerű kapcsaival köti az emberi szívet a család köréhez, ugyanaz az érzés egy szélesebb körre kiterjesztett s az egyén legközvetlenebb érdekeitől való

* OSTWALD: Energetik und Kunstgeschichte. 1909. (Die Forderung des Tages. 70. l.)

távolodása miatt átszellemült, megnemesedett alakjában, mint hazaszeretet forrasztja oda a ragaszkodás bensőségével, az áldozatra való készség erejével az ember szívét ahhoz a tágabb családhoz, amit hazának, nemzetnek nevezünk.“ *

Valóban, nem is találunk sem a természettudósok, sem a természettudományok történetében olyan tényeket, melyek az említett aggályokat igazolják. Viszont nem nehéz számos példát találni arra, hogy azok, kik életüket, elméjüknek minden erejét természettudományi kutatásoknak szentelték, egyúttal a legfinomabb ethikai és erkölcsi érzékkel kitűnő emberek is voltak. Csak a nagy NEWTON-t és DARWIN-t akarom említeni, akiknek alkotásai a művelődés történelmének új korszakát teremtették meg, — a legerkölcösebb gondolkodású és életű emberek voltak.

„A tudomány erkölce egy magával a tudománnyal“ — mondotta egy alkalommal ezen teremben ékesszavú volt miniszterünk, APPONYI ALBERT. Büszke megnyugvással mondhatjuk: a természettudományok erkölce egy a szellemi tudományokéval! S minél általánosabb lesz ezen meggyőződés, annál inkább fognak az előbbieken ellen nyilvánuló aggályok elnémulni. „Sokáig kellett nekünk“, mondta a híres bécsi botanikus, WETTSTEIN,** „bizonyos bizalmatlanság ellen küzdenünk, mely a természettudományok felvirágzásában a szellemi élet más irányaira veszedelmet látott. Tudományunknak a megújuló sikerek megerősítette biztos felépítése itt már sokat változtatott. Mindig nagyobb az a kör, melyben felismerik, hogy alapos természettudományi műveltség

* LENHOSSÉK: Ünnepi megnyitó-beszéd. 1906. 252. l.

** WETTSTEIN: Verhandl. d. Gesch. deutsch. Naturforsch. 1908. I. Teil, Seite 22.

az emberiségre áldás, hogy legfeljebb természettudományi félműveltség és dilettantismus rejthet veszedelmet magában“.

Ez utóbbiak igazán veszedelmet rejthetnek magukban, de nem nagyobbat s nem kisebbet, mint minden féltudomány és félműveltség, melyek mint az álműveltség, babona és előítélet édes testvérei a világtörténelem legsötétebb korszakainak tanúsága szerint, melyekben a természettudományok teljesen némák és elnyomottak voltak, az emberiség szellemi és erkölcsi fejlődését évszázadokon át feltartották.

Egyetemi Polgárok! Mindezek után már most nyugodt lélekkel s legjobb meggyőződésemből fakadó lelkesedéssel hirdethetem, hogy hazai kulturánk fejlődésének igazán egyik életfeltétele a természettudományok adta tudás és műveltség minél alaposabb és minél szélesebb körökre kiterjesztett kiképzése! Kell-e még külön hangsúlyoznom, hogy a nagy kulturnemzetek versenyében csak úgy tudunk hazánk dicső multjához méltó helyet biztosítani nemzetünknek, ha elsősorban azon a téren fejlesztjük szellemi erőnket, erősítjük kulturánkat, ahol a nagy nemzetek vívták ki kulturájuknak nagyságát? Szent meggyőződésem, hogy nemzetünk, mely mindig megállotta helyét a legnehezebb viszonyok között is, s nem egyszer mutatta meg, hogy együtt tud haladni a nagy kulturnemzetekkel, itt sem marad el, sőt már az útján van:

„S fejlődni látom szent eszméimet,
Tisztulva mindig méltóságosan,
Míg lassan bár, betöltik a világot.“

Madách.

Ez nem hiú remény, a természettudományi műveltség valóban mind nagyobb teret kezd hódítani

hazánkban is, ami megindult akkor, mikor egyetemünk a nemzeti korszak beköszöntésével fellendülhetett s közoktatásügyi kormányunk tekintélyes anyagi áldozatok árán megteremthette azokat a természettudományi intézeteket, melyek — most már nemcsak egy, hanem valamennyi hazai egyetemünkön — módot és alkalmat adnak nemcsak a kor igényeinek megfelelő tudományos kutatásokra és ismeretek terjesztésére, hanem ami nem kevésbé fontos, lehetővé teszi, hogy ifjúságunk közvetlen tapasztalat útján elsajátíthatja a természettudományok módszereit és saját tapasztalatával meggyőződhetik arról, hogyan lehet e tudást az emberiség javára fordítani. Mi sem mutatja jobban kormányunk bölcs és előrelátó gondoskodását hazánk kulturájának fejlesztése érdekében, mint az, hogy mindenekelőtt egyetemeinken, a budapestieken és a kolozsvárin teremtette meg ezen természettudományi intézeteket, melyeknek kultúrafejlesztő hatását ép azon körülmény emeli leginkább, hogy az egyetemen, az universitas scientiarum-on, az összes tudományok otthonában vannak. Itt adnak igazán alkalmat mindenkinek, a szellemi tudományok művelőinek is, a természettudományok szellemével megismerkedni, gondolkodásukat ezzel beoltani. Másrészt pedig így válik lehetővé a természet kutatásával foglalkozóknak a tudás azon megbecsülhetetlen kincseivel, melyeket a szellemi tudományok nyújtanak, úgy kiegészíteni tudásukat, hogy műveltségük harmonikus egészzé legyen. Csak így fejlődhetik valódi műveltség, mely egyedül képes birtokosának megadni mindazon képességeket, melyekkel az ember szellemi és erkölcsi világának összes gyönyöreit lelkébe fogadhatja, mert ezek annál gazdagabbak és tökéletesebbek, minél többoldalú a műveltség.

Egyetemi Polgárok!

Arra, hogy az egyetem feladatát teljesíthesse, hogy Önök akár a szellemi, akár a természettudományokat választották, egyetemi éveik után hazánk kulturájának méltó és megbízható harczosai lehessenek és képesek legyenek e hazánk jövőjeért felelős hivatásra, arra nem elegendő, hogy csak alkalmuk és módjuk legyen tudományos műveltségüknek kiképzésére, hanem mindenekelőtt szükséges, hogy Önök ezt az alkalmat Önöktől telhetőleg ki is használják! Céljukhoz csak becsületes munka árán juthatnak s az a munka, mely a tudáshoz vezet: a tanulás! A tanulás, a tudás szerzése, az egyetemi polgár legelső és leghazafiasabb kötelessége, ez az egyetemi éveik *egyedüli*, de annál nagyobb jelentőségű munkája, mely egész embert igényel. Egész embert, lelkük minden erejét, melynek elforgácsolásától óvakodjanak. Óvják meg minden igyekezetükkel mindenekelőtt a leggyakoribb s legcsábítóbb veszedelemtől, a politizálástól, mert ez TÖRÖK AURÉL találó jellemzése szerint „voltaképen nem egyéb, mint a faji erélykészletnek — a fáradságos komoly munkásság rovására való — játékszerű elpazarlása“.

Az Önök s nem túlzok, ha azt mondom, hazánk jövője attól függ, mily tökéletességgel végzik egyetemi éveikben a tudásszerzés nehéz, de sok gyönyört is adó munkáját. Ennek sikerét pedig csak úgy biztosíthatják, ha minél tökéletesebben kifejlesztik Önökben azokat a tulajdonságokat, melyek minden becsületes és hasznos munkának feltételei; ezek: a kötelességérzet, a legtisztább és legszigorúbb ethikai elveken alapuló tisztességérzete, szorgalom és kitartás. Csak az a tudás, amelyet ezen erkölcsi alapon szereznek meg, ad igazi tudomá-

nyos műveltséget! Ez mindig meg fogja mutatni Önöknek azt az utat, amelyen haladniok kell, ha hazánk kulturáját úgy akarják fejleszteni, hogy vele egyúttal boldogulását és dicsőségét is öregbítsék. Ez a műveltség meg fogja adni azt az erkölcsi erőt, mely a szép, jó és igaz hármasság ideálnak a vezérsillag tündöklő fényét kölcsönzi a küzdelmek és megpróbáltatások idejében is.

„Csak előre, csüggedetlen,
Kis határon nagy eszmék
Fognak lenni küzdelemben!“

(Madách.)

Nagy költőnk e szavaival az 1910/11. tanévet megnyitom.

TARTALOMMUTATÓ.

	Oldal
I. RÉSZ.	
Dr. Sághy Gyula rectori beszámolóbeszéde	3
II. RÉSZ.	
Évtörténet	19
I. FEJEZET.	
Tanérők.	
<i>A) Tanári személyzet</i>	<i>23</i>
<i>a) A tanárok összes létszáma</i>	<i>23</i>
<i>b) Az előadások és előadást tartó tanárok száma és részletes megoszlása</i>	<i>23</i>
<i>α) az I. félévben</i>	<i>24</i>
<i>β) a II. félévben</i>	<i>25</i>
<i>c) Az előadások és tényleg előadást tartott tanárok összesítő kimutatása az I. és II. félévben</i>	<i>26</i>
<i>B) Halálozás, lemondás, nyugdíjazás (dr. Gyulai Pál, dr. Katona Lajos, dr. Elischer Gyula, dr. Róna Sámuel, dr. Kassai Gusztáv, dr. Hoffmann József, dr. Simonkay Lajos)</i>	<i>26</i>
<i>C) Tanári kinevezések</i>	<i>31</i>
<i>a) A hittudományi karon (dr. Kmoskó Mihály)</i>	<i>31</i>
<i>b) A jog- és államtudományi karon (dr. Notter Antal)</i>	<i>31</i>
<i>c) Az orvostudományi karon (dr. Udránszky László, dr. Nékám Lajos, dr. Ónodi Adolf)</i>	<i>31</i>
<i>d) A bölcsészettudományi karon (dr. Haraszi Gyula, dr. Winkler Lajos, dr. Buchböck Gusztáv, dr. Siegescu József)</i>	<i>32</i>
<i>D) Helyettesítések és tiszteletdíjak</i>	<i>34</i>
<i>a) A hittudományi karon</i>	<i>34</i>
<i>b) A jog- és államtudományi karon</i>	<i>36</i>
<i>c) Az orvostudományi karon</i>	<i>36</i>
<i>d) A bölcsészettudományi karon</i>	<i>38</i>
<i>E) A tanároknak adott megbízatások és felmentések</i>	<i>41</i>
1. A jog- és államtudománykari alap és államvizsgálati bizottság	41
2. Szigorlati censorok	41

	Oldal
3. Tanácsi bizottságok	42
<i>a)</i> A szám- és pénztárvizsgáló-bizottság	42
<i>b)</i> A könyvtári bizottság	42
4. A „Budapesti Népszerű Főiskolai Tanfolyam“ központi bizottsága	43
5. Egyes megbízatások	43
6. Lectori megbízatások	50
<i>F)</i> Magántanári képzések	50
<i>a)</i> A hittudományi karon (dr. Jehlicska Ferencz)	50
<i>b)</i> A jog- és államtudományi karon (dr. Tóth Lajos)	50
<i>c)</i> Az orvostudományi karon (dr. Pándy Kálmán, dr. Ranschburg Pál, dr. Kovács József, dr. Lénárt Zoltán, dr. Alexander Béla, dr. Hári Pál, dr. Gebhardt Ferencz, dr. Pauncz Márk, dr. Navratil Dezső, dr. Ritoók Zsigmond, dr. Scipiades Elemér, dr. Mansfeld Géza, dr. Bálint Dezső, dr. Juba Adolf)	50
<i>d)</i> A bölcsészettudományi karon (dr. Rados Gusztáv, dr. Darkó Jenő)	52
<i>G)</i> Magántanári jutalmak	52
<i>H)</i> Kitérteések és elismerések	53
<i>I)</i> Egyetemi ünnepélyek, szünetek, meghívók és repraesentationalis működés	53
<i>J)</i> Szabadságolások	67

II. FEJEZET.

Hallgatóság.

<i>A)</i> Létszám	71
<i>a)</i> A hallgatók száma	72
<i>b)</i> A hallgatók vallása	73
<i>c)</i> A hallgatók anyanyelve	74
<i>d)</i> A hallgatók honossága	75
<i>e)</i> A hallgatók kimutatása szülőik polgári állása szerint	76
<i>f)</i> Nőhallgatók az 1909/10. tanévben	77
<i>g)</i> Pályavégzés. Távozás	78
<i>B)</i> Vizsgálatok	79
<i>a)</i> Vizsgálatok és szigorlatok a hittudományi karban	79
<i>b)</i> Vizsgálatok a jog- és államtudományi karban	80
<i>c)</i> Szigorlatok a jog- és államtudományi karban	81
<i>d)</i> Vizsgálatok az orvostudományi karban	82
<i>e)</i> Szigorlatok az orvostudományi karban	83
<i>f)</i> Vizsgálatok és szigorlatok a bölcsészettudományi karban	84
<i>g)</i> Tanári vizsgálatok az országos középiskolai tanárvizsgáló-bizottságnál	85
<i>h)</i> Oklevelek honosítása	86
<i>C)</i> Tandíjelengedés	91

	Oldal
D) Kiténtetéssel vizsgázott egyetemi hallgatók névsora	92
a) A hittudományi karon	92
b) A jog- és államtudományi karon	92
c) Az orvostudományi karon	95
d) A bölcsészettudományi karon	97
E) Ösztöndíjak	98
a) Utazási ösztöndíjak	98
b) Pályadíjak, szorgalmi díjak, ösztöndíjak és segélyek	102
1. Állami ösztöndíjak és ministeri segélyek	102
2. Az egyetem újjáalakítási ünnepélyén kiosztott pályadíjak és szorgalmi díjak	102
3. Alapítványi ösztöndíjak és segélyek	103
4. A tudománykarok adományozása vagy kezelése alatt álló alapítványi ösztöndíjak és segélyek	104
a) A hittudományi karon	104
b) A jog- és államtudományi karon	104
c) Az orvostudományi karon	105
d) A bölcsészettudományi karon	107
5. Az ösztöndíjasok száma és az ösztöndíjak értéke	108
F) Ifjúsági egyesületek	109
1. Alapszabálytervezetek	109
2. Egyesületi működés	109
a) Egyetemi Kör	109
b) Egyetemek Kórház-Egylete	113
c) Mensa Academica Egyesület	120
d) Általános Egyetemi Segélyegylet	122
e) Budapesti Egyetemi Athletikai Club	124
f) Budapesti Egyetemi Gyorsíró-Egyesület	125
g) Budapesti Tudományegyetemi Énekkar	127
h) Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület	129
j) Központi növendékpapság Magyar Egyháziroldalmi iskolája	131
k) Joghallgatók Tudományos Egyesülete	131
l) Orvostanhallgatók Segélyző- és Önképző-Egyesülete	135
m) Bölcsészethallgatók Segítő-Egyesülete	140
n) Budapesti Egyetemi Természettudományi Szövetség	141
o) Gyógyszerészhallgatók Segélyző- és Önképző-Egyesülete	142
p) Különbféle segélyek az ifjúság részére	143

III. FEJEZET.

Intézetek.

A) Egyetemi könyvtár	147
I. A könyvtár olvasótermét látogatók foglalkozási ág szerint az 1909. évben	148
II. A könyvtár köz-olvasótermének forgalma az 1909. évben	149

	Oldal
III. A könyvtár tanári dolgozó- és folyóirati termének forgalma az 1909. évben	150
IV. A könyvtár könyvkölcsönzési forgalma az 1909. évben	151
A könyvtár személyzetének ügyei	152
A könyvtár számadása	154
A könyvtár állományának gyarapodása az 1909. évben	155
1. Könyveket ajándékozó hatóságok, szerkesztőségek, intézetek, egyesületek, egyetemek és iskolák	155
2. Magánosok könyvadománya	158
Külföldi könyvtárakkal és tudományos intézetekkel való érintkezés	161
B) Klinikák, intézetek, seminariumok, museumok és gyűjtemények	165
a) Az orvostudományi karnál	165
b) A bölcsészettudományi karnál	170
Elvi jelentőségű határozatok a klinikák és intézetek adminisztrációjának köréből	171

IV. FEJEZET.

Egyetemi háztartás.

I. Gazdasági hivatal	177
1. Igazgatóság	183
2. Gondnoki iroda	184
3. Műszaki iroda	186
4. Betegfölvételi iroda	188
II. A gazdasági hivatal segédszervei	189
1. I. sz. raktár	189
2. II. sz. raktár	190
3. Bádogos-, gáz-, villamos- stb. műhely	190
4. Központi gépház és kapcsolatos műhely	191
5. Kőműves-, kályhás-, ács- stb. műhely	191
6. Főző- és mosókonyhák	192
Utalványozások dologi kiadásokra	194
Utalványozások személyi kiadásokra	197
Személyi ügyek	197
a) kinevezések és illetmény-utalványozások	197
b) jutalmazások	199
c) szabadságolások	199
B) Szükséglet és fedezet	201
C) Egyetemi alapítványok	201
a) Az egyetemi rectori hivatal alapítványi pénztára által kezelt alapok összehasonlító vagyonálladási kimutatása	204
b) Egyetemi magánalapítványok	206
c) Értékpapirkisorsolás. Alaptőkésítés	209
D) Építkezések	211

V. FEJEZET.

Egyetemi kormányzat.

	Oldal
A) Rector és dékánválasztás	219
B) Rectori hivatal	220
a) Tisztviselői kérdés. Természetbeni lakás karbantartása. Kitüntetés. Kinevezések. Felmentés. Utalványozások	220
b) Egyetemi alkalmazottak, altisztek és szolgálak segélyezése	225
c) Kormányképviselői megbízatások	226
d) Tiszteletbeli doctori oklevelek	227
e) Egyetemi helyiségek átengedésére vonatkozó engedélyek	228
f) Elvi jelentőségű administratív határozatok	231
1. Kormányváltozás	231
2. Déli vasúti arczképes igazolvány	232
3. Távbeszélő mérsékelt előfizetési díja	232
4. Szabályzat-revisio és adatgyűjtés	233
5. Hivatalos istenítisztelet	234
6. Nyomtatványjövedelem fokozása	234
7. Elvesztett fizetési könyvecske kiállítása	234
8. Napidíjas szolgálati idő beszámítása	234
9. Horvát nyelvű beadványok fordítása	235
10. Külföldről beszerezhető cikkek kimutatása és beszerezhetési joga	235
11. Kérelmek halmozása	237
12. Orvosgyakornokok szolgálati viszonyai	237
13. Az élvebonczolás szabályai	238
14. Beöthy Ákos féle könyvtár	238
15. Napidíjas szolgálak felfogadása	239
k) Tanulmányi, szigorlati és vizsgálati új szabályok	240
1. Rendkívüli határidő a beíratásokra és a tanári aláírásokra	240
2. Parallel collegiumok délutáni előadása	241
3. „Sub auspiciis Regis“ szabályzat magyarázata	241
4. Külföldi középiskolai bizonyítványok érvénye	241
5. Nőhallgatók átíratkozása és felvétele	242
6. Rendkívüli félévek beszámítása és eljárás	242
7. Gyógyszerészhallgatók tanulmányi szabályai	243
8. Óraátzámítás alkalmazása a bölcsészettudományi karon	246
9. Egyik karból a másik karba való átlépés	246
10. Kedvezményes szigorlati határidő	247
11. Szigorlati tárgyak beszámítása államvizsgánál	248
12. Ösztöndíjügyek	248
13. Újrafelvételi eljárás alapján érvénytelenített félévek érvényesítése	250
14. Katonatisztek kivételes tanulmányi szabályai	250
15. Főiskolai félévek beszámítása középiskolai tanári vizsgánál	251

16. Oklevélmásodlat és kórházi gyakorlati évet igazoló könyv másodlata	252
17. Részmásodlat anyakönyvi kiigazítási eljárás alapján . . .	252
U) Kórházi gyakorlat eltöltésére jogosított kórházak kimutatása	253
C) A Tanács tárgyalásán átment fontosabb ügyek	260
1. Iktatókönyv	260
2. Tanszéki ügyek (élettani, orr és gégeészeti, bőr- és bujakór-tani, indogermán összehasonlító nyelvtudományi, öszövétségi szentírás, II. sz. boncztatani, II. sz. matematikai, II. sz. növénytani, II. sz. állattani, keleti népek ókori történeti, II. sz. földrajzi, II. sz. latin philologiai, III. sz. matematikai, csillagászati, II. sz. elméleti phisikai, organikus chemiai, semi rk. philosophiai, II. francia philologiai, II. sz. élet-tani tanszékek ügyei; tanácsi hatáskör tanszéketöltési ügyekben; gyorsírás-tanítói állás szervezése)	260
3. Tanulmányi és kormányzati ügyek	264
a) Tanári tandíjjutalék	264
b) Felhatalmazás bünvádi eljárás megindítására	265
c) Magántanárok jogviszonyainak rendezése	265
d) Egyetemi költségvetési előirányzatok	269
e) Administratív nyomtatványköltség szedése és anyakönyvi szolgálattal járó kötési költségek	270
f) Quaesturai irodaátalány felemelése	273
g) Tandíjmentességi szabályzat módosítása	274
h) Tanfélévek új beosztása	277
i) Orvosképzés reformja	278
j) Nőhallgatók jogi collegiumai	279
k) Egyetemi helyiségek idegen célra átengedése	279
l) „Sub auspiciis Regis“ felavatandók számának emelése	280
m) Nyomtatványcsere-közlekedés űrlapjai	280
n) Altisztek és szolgák szolgálati viszonyainak rendezése . . .	281
o) Gyógyszerész tudori fok eltörlése	281
4. Fegyelmi ügyek	281
D) Résztét	282
E) Segélyezések	284
F) Altisztek és szolgák ügyei (létszám, új állás, átminősítés, végkielégítés, temetkezési segély, nyugellátás, rendkívüli segély, megbízások elfogadására vonatkozó tilalom, véglegesítés ideje, gépkörűli alkalmazottak elnevezése, gépészek természetbeni lakása, fegyelmi ítéletek, halálozások)	286

III. RÉSZ.

Dr. Tangl Ferencz tanévmegnyitó beszéde	291
---	-----

